

Elias van der Plicht. *Achterlaten en opnieuw beginnen: vluchtelingen in Nederland toen en nu*. (Amsterdam: Prometheus, 2017). 176 p. ISBN 9789035144859.

DOI: 10.18352/TSEG.980

Jarenlang boog ik mij in stille archieven over dossiers van individuele asielzoekers. Vervolgens verklaarde ik tijdens lunches en in de kroeg dat het verleden laat zien dat het anders moet (en kan). Maar kan dit wel? Elias van der Plicht vindt van wel: 'Wie vierhonderd jaar vluchten naar Nederland beschouwt, ziet door de tijd heen veel parallellen. In feite is er in vier eeuwen niet veel veranderd'. Ja, er zijn vast overeenkomsten tussen groepen nieuwkomers, maar zijn de verschillen niet nog veel groter? En niet alleen verschilt de bagage van de nieuwkomers, vooral de bestemming is veranderd. Onze procedures, de opvang, de kansen; alles is onvergelijkbaar. Nu kan het zijn dat mijn historische blik wat is vertroebeld: ik ben al weer drie jaar werkzaam als ambtenaar bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Een plek waar wat minder aandacht is voor het verleden.

Het boek *Achterlaten en opnieuw beginnen* gaat over het (recente) verleden. Van der Plicht begint bij de komst van Protestanten in de Zuidelijke Nederlanden in de zestiende eeuw en eindigt bij de komst van Syriërs in 2015. Hij richt zich vooral op het proces van integratie en participatie. De auteur noemt dat al deze nieuwkomers kansen en obstakels tegenkwamen, maar dat zij allen op hun manier een bijdrage aan de Nederlandse samenleving leverden. De vraag is of we als overheid iets kunnen leren van de ervaringen van deze vluchtelingen, en dan vooral van de interviews met de 250 naoorlogse vluchtelingen?

Bovenal valt de enorme verscheidenheid aan migratiemotieven op. De vele portretten geven een fascinerend inkijkje in welke doorzetters Nederland opving. Zo kwamen naar Nederland beroemde filosofen, psychologen, kunstenaars, pedagogen, keizers, voorvechters van mensenrechten, ondernemers en mooie vrouwen. Helaas toont de realiteit anno nu dat zij geen dwarsdoorsnede vormen van alle nieuwkomers. Voor velen blijkt het vinden van werk niet eenvoudig. Uit recent onderzoek van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (samen met Sociaal Cultureel Planbureau en Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum) weten wij dat het juist voor de eerste generatie nieuwkomers in Nederland niet makkelijk is om mee te draaien. Problematisch is vooral het toetreden tot de arbeidsmarkt. Slechts iets meer dan de helft van het cohort asielzoekers dat in de periode 1995-1999 in Nederland aankwam en een status kreeg, werkte in 2013.³ Er zijn ook positieve signalen. Het WODC concludeert over de kinderen uit

3 WRR, *Geen tijd te verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten* (Den Haag 2015) 11.

ditzelfde cohort dat 'het onderwijsniveau van asielmigranten op 21-jarige leeftijd hoger is dan dat van andere niet-westerse migranten en wijkt voor wat betreft de jongste groep niet substantieel af van autochtone personen'.⁴

Uiteraard zijn er dingen die ik mis in deze studie. Een tabel die het aantal nieuwkomers toont was nuttig geweest. Ook zijn er specifieke groepen nieuwkomers uit de naoorlogse periode die Van der Plicht geen plekje gunt in *Achterlaten en opnieuw beginnen*; denk aan christenen uit Turkije, Tamils en West-Afrikanen (kindsoldaten uit Sierra Leone en Liberia). Compleet zijn is onmogelijk.

Met sommige beweringen heb ik het moeilijk. Van der Plicht stelt (p. 84) dat de opvang na 1987 steeds soberder werd. Dit is wel bijzonder. Pas vanaf 1984 kregen Tamil asielzoekers uit Sri Lanka opvang. Via de Rijkswet Opvang Asielzoekers (ROA), geïntroduceerd in 1987, kregen alle asielzoekers opvang tijdens hun procedure aangeboden. Overigens blijkt uit vergelijkende (Europese) studies dat maar weinig landen kunnen tippen aan de opvang die het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) biedt aan asielzoekers. Daarnaast stelt de schrijver dat met de toename van het aantal asielzoekers het toelatingsbeleid steeds restrictiever is geworden. De letter van het Verdrag zou gebruikt zijn om mensen af te wijzen met als gevolg dat het aantal toegekende statussen daalt. Maar is dit zo? Inderdaad, niet iedereen die hier om asiel verzoekt krijgt een vluchtelingenstatus, maar zeer veel personen krijgen toelating op internationaal-rechtelijk humanitaire gronden. Daarbij is dit een wonderlijke uitspraak als het gaat om het jaar 2015, een jaar waarin het inwilligingspercentage op asielverzoeken historisch hoog ligt: boven de 70 procent.

Interessant is ook de opmerking dat met de komst van grote groepen vluchtelingen de tolerantie afnam. Want is dit eigenlijk wel zo? Volgens peilingen van het ministerie van Veiligheid en Justitie is het draagvlak voor de opvang van asielzoekers constant, ook toen in het najaar van 2015 de instroom enorm toenam. De komst van asielzoekers roept heftige emoties op, maar zeker niet alleen afkeurende geluiden. De positieve reacties afgelopen jaar waren overweldigend en zeker niet minder dan eind jaren negentig. Medewerkers van het COA vertelden dat omwonenden meer knuffels kwamen brengen dan er asielkinderen waren.

De rijkheid van het historisch materiaal bood Van der Plicht de kans op een analyse van succesfactoren bij integratie van statushouders. Duidelijk is dat hun financiële achtergrond, hun *skills* en religie invloedrijk waren bij succes. De vraag die helaas onbeantwoord bleef, is wat de overheid kan/moet doen? Deze vraag sluit ook aan bij het cruciale debat anno 2017: komt het vanzelf wel goed met de integratie of moet de overheid ondersteuning bieden (dus een specifiek doelgroepenbeleid invoeren)? *Achterlaten en opnieuw beginnen* maakt in ieder geval duide-

4 WODC, *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek* (Den Haag 2017) 61.

lijk dat drie factoren cruciaal zijn. Ten eerste zie je dat veel vluchtelingen die hier al wonen zich inzetten bij de begeleiding van statushouders. Hun persoonlijke ervaringen zijn voor nieuwkomers cruciaal. Dit soort contacten kan de overheid stimuleren, immers het in contact komen met Nederlanders blijkt niet voor iedereen eenvoudig. Ten tweede zie je een onderbenutting van de kennis en vaardigheden van nieuwkomers. Gelukkig zijn er nu op dit terrein veel initiatieven, zowel van de overheid als van private partijen. Bijvoorbeeld door het plaatsen van nieuwkomers in regio's waar potentieel werk beschikbaar is voor personen met hun vaardigheden. Tot slot speelt de soms moeizame erkenning van in het herkomstland behaalde diploma's. Gelukkig wordt ook aan diploma-erkenning gewerkt.

Tycho Walaardt

Joost Kingma, *Tussen ideaal en kapitaal. Bouwfonds, 1946-2006*. (Nijmegen: Vantilt, 2016). 200 p. ISBN 9789460043055.

DOI: 10.18352/TSEG.999

In 2007 barstte in Nederland een omvangrijk vastgoedfraudeschandaal los, de zogenaamde 'Klimopzaak'. De fraude werd gepleegd binnen Bouwfonds, een semi-overheidsbedrijf dat zich van 1946 tot 2006 onder meer op woningbouw en hypotheekverstrekking had toegelegd, met de Nederlandse gemeenten als aandeelhouders. Eind jaren negentig werden er door een nieuwkomer in de directie van het bedrijf via spookfacturen en andere schimmige overeenkomsten honderden miljoenen gulden weggesluisd. In 2000 werd Bouwfonds overgenomen door ABN AMRO, die de Bouwfondsonderdelen in 2006 uiteen haalde en verkocht. Vanaf 2007 werd de naam Bouwfonds veelvuldig door het slijk gehaald. Boeken, een toneelstuk en zelfs een televisieserie prenten bij de Nederlanders het beeld in van Bouwfonds als een corrupte, geldzuchtige en dan ook terecht ten onder gegane organisatie. Joost Kingma, de auteur van *Tussen ideaal en kapitaal. Bouwfonds 1946-2006*, tracht met dit boek het negatieve beeld van Bouwfonds bij te stellen. Hij werkte zelf als directeur concerncommunicatie bij Bouwfonds van 1996 tot 2003. Zo vernemen we van Kingma als ooggetuige uit de eerste hand hoe het er bij Bouwfonds aan toe ging in deze cruciale periode.

Kingma legde in 2012 een doctoraat in de stedenbouw neer aan de TU Delft over particuliere tuinvijken in het interbellum. Deze onderzoekservaring stelt hem in staat om in dit boek over Bouwfonds ook terug te gaan in de tijd, op zoek naar de idealen die de grondslag vormden van het in 1946 door Jacob Wiersema opgerichte Bouwfonds, aanvankelijk de 'Bouwsparkas Drentsche Gemeenten' en vanaf